Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕ-РАДИО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома,
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советаи Министрий Советаи орган
(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера деза ● ШОАТТА, 26 май, 1973 шу. ● № 63 (5324). Мах 2 нап.

Грозненски химически комбината установканаша юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай № 108 — 110 йолча установка коллективо. Хlанзлехьа пхе бетта план дикка тlехьхоачашъяьй цо. Май бутт бозлехьа планаз соврlа арахецаргза цо аларш сомий маьхьа химически продукци.

Къастта дика къахьегарча белгалвалина ва «Б» смена машинист Б. Ф. Филимонов, «В» сменна аппаратчикаш М. И. Дружинина, П. В. Бураков, кхиборш.

СУРТ ТIА: машинист Б. Филимонов, аппаратчикаш М. Дружинина, П. Бураков.

В. ЮНЦЕВИЧА, сурт.

ЗIАМСАГ БАЛХА ВЕНАВ

Хlара сага вахаре цIакхха йиццурйоацаш ши-шиий событеш хуе. Уж хила йиш я духхьашка дешна вахар, юкъера школа некхар, духхьашка паспорт эцар, комсомоле, КПСС членалла дIаэцар, саг йоалаар, мазре хьар, ництта дуккха кхиъяраш. Цхьабакъда харц хургдац, нагахь санна духхьашка къахьегама нахь тIа валар а хlара зIамгача сага вахаре лоархlамгIа йола событи я аьчча а. Вай мехка хlара шера лаьхера, юкъера специальни дешара заведенеш, училищаш яьха бIаьш эзарап кагий нахи мехкарийн шоай лоIамерча къахьегама нахь тIа бовл. Уж laaльмате сагота хуе шоай хургдолча вахара, кердача профессеш, производствеш уйлаш ю могаргдий-те кхыбарашта нийсса къахьегаш дIаэаха, нийса херштой дагахь духхьашка предприяте, совхозе, колхозе, учреждене жайий-те балха профессеи, нтташ хаттараш тел кагирхула балха боагIаш.

Ухъаза дукха хуе коллективе, партийни, профсоюзни организацеша уж тIаэцарах тийша, цар йоагIа йоахо ярах, производствеа къахьегама, салоIама хьалех, ництта кхыдарех. Къахьегама хьалхара тIа боаккхаш болча кагийча нахьа дерттIа йоахо еш хиича царна езалу хержа профессеи, производстве, коллектив, цудухьа цунах къаста безам отташ цар. Вай республике дукха я кагирхой дерттIа йоахо ю, царна балха салоIама хьаьаш дика вIашtIехьдоаха предприятеи, организацеи, юкъера боахамаш.

Духхьашца балха вена зIамсаг, йоI дега йIовхаача тIаэц Грозненра химкомбинате кхиъяш воагIа. Керда вешача къонча болхлоча къахьегама кхетам луча, цунах говза спе. циалист веча, коллектива къахьегама традицеи йовзийтача администрацеи партийни организацеи дика новкъостал ду комбината балха опыт йоаца кадроан болхлоша. Царна шефство лелаю цар, вахаре духхьашка хержача профессе маIан, цун лоархIам, къайленаш дIайовзийт. Шоаш дер зIамсага сагал Iотеlа а ца деш, хозача дешаца, къоначар дIамаргдолаш ду ветеранаша. Цудухьа дукха ха яларе шоай хьехархошта нийсса къахьега болалу къонд болхлой. Кагирхошка болх беш ши хlама теркалду къьнача болхлоша: цар говзал шоай говзалга дIалхоачаре хьажари кхетам балари. ХIаьта дуккхабаратта яз карап а доал.

Къаьстта терко ю предприяте администраце, партийни профсоюзни комсомольски организацеша кагирхой салоIам вIашtIехьбахкхара деша. Ухъаза а шоай къаьстта йоаца формашн методаш я. Кагирхой салоIам вIашtIехьбоаккхаш теркалду политически, нравственни, эстетически кхетам балара доархIаме дехьхаш. Цу хьакъеъча дика опыт йоъаьй партийни, комсомольски организацеша. Башха дика клуб я химикий. Цига кагирхошта лаьрхIа хIаййилгIай тайп-тайпара кружокаш, каст-каста терте ветеранаша, поэташа, художникаша, композиторашца, артисташа IехIатарашца хуе кагирхой, IаI а дIкхаI а замазлаь мохк бонзара коллективина туристически походаш ю, кагирхой дуккагIа хъаит долчу дешаех чакхйох сайренаш. Цу дерригге горо хулийт кагирхой предприяте чIоагIаблагара совгIа цар сакхетам, уйлаш нийсача саггIорахьа ерзаш, уж интернационални уйлаша, кхамата юкъера доттагIаш. Дахье езаш хьажкебе.

Теркам тIаоъаш дика вIашtIехьбахьккхаб къахьегара кагирхошта юкъера кхетама болх «Красный молот» заводе. Керда балха вена зIамсаг. йоI коллективна влиянн чIоагIагIа хургIоача моттиг-ге оттаву завода администраце, партийни, профсоюзни организацеша. ХIаьта уккхазара коллектив вIаьхий я кхаьнарча къахьегама традицеша. Массеех йоахаден хаа ба заводе къахьегаш, болхло яха сий лоа цIи лаьха лелаеш. Къахьегама ветеранаша завода истореч, традицеи дохьзаш а деш дуне кагирхошта. Кагирхой болхлой профессеча хетабар, цар хьалхара алапа эцар, балха разряд лаахъар, ництта кхыйола мероприяте торжественно чакхйох партийни комсомольски организацеша. Ництта тержаълю цар ваахаре нийсаш йоаь событеш: саг йоалаар, мазре яхар, зIамсаг «скаре гIулакх де тIаевар, техникум, институт яьккха лиъаом знар. Цу гIулакхаша коллективашара, предприятенара безам совбоаккх.

Кагирхой дерттIа йоаккх еш, цар хьалташ долаттIача бесса терказдеча моттигашка кIезига хуе болхлой текучесть, къахьегама, дисциплинна техлаяь моттигаш. Цхьабакъда дукха я вай республике къонача болхлой дерттIа йоаккх ца ю, царна юкъера кхетама бохь тесса лелабу предприятеши боахамашн. Цудухьа цу моттигашка даим ца тоъаш хуе болхлой низ. цIарах текучеста произвадстве къахьегара ритм йоаю.

Къонача болхлой кадраша юкъера кхетама болх эсала вIашtIехьбахьккаб Шаьла района Аргунера «Пищемаш» заводе. Кагирхошта юкъера кхетама болх тесса лелабу завода администраце партийни организацеи. Шоай лоIамах ба кагирхой: професси йоъза а, болх бе а, салаIа а. Цудухьа дукха нийслу уккхаза къахьегама дисциплинна техлаяь, зуламаш лаь, продукци брак йолаш врахийца моттигаш, ХIаьта къонача болхлой кадраша дукха ха яккхаш предприяте, кIезиг-дукха болх а бий лIоух.

Балха баьхьача къонача болхлой йоагIача бесса йоахо ца ю моттигаш кхы а дукха я республике.

КПСС XXIV съездо а цул тIехьагIа хиначча КПСС ЦК пленумаца я къаьстта терко е кхуш йоагIача тIехьяна кхетам балара деша ьыйна белгалдаьа. КПСС горкомаша, райкомаша, юкхьаьнарча партийни организацеша къаьстта терко е еза кагирхой къахьегамен салаIарех хьалаш жерттIа вIашtIехь а доахаш царна юкъера интернационални патриотически болх дикагIа вIашtIехьбахара, коллективна влияни чIоагIагIа хургIоллаш уж балха дIаниийсара.

Коллективна влияни йоаццаш, дер дайна лела зIамсаг зуламерча наьхьа тIа вода, общественни порядок телхае воллалу, эгIара тIехьа дIаьца общественна юкъера дIаэцаваккха везача отт. ХIаьта цунах цхьан сага дIаьяна ца бетта: цхьан сага дIаэцаваккха.

Юкъьаьнца балха вена зIамсаг, йоI сонд эшар дий-те ер, яхаш, шек буьлаш хуа шоаш хержача профессеех. Цига уж морально хьаллацар, говзал карарезаш новкъостал дар бокккача лоархIаме да. Кагирхошта къаьстта кхетам луча юкъера беза предприяте къаьнагIбола говзал лакха йола, коллективо сий деш бола пах. Цар салоIам дикагIа, сакъерздамегIа, чулоцаам болашагIа вIашtIехьбахкха беза. Кагирхой лакха идейно-политически кхетам болаш, шоай професси кIоарпта йовзаш-кхебар—вай сийлен деххар.

ПАРТИЙНИ АКТИВА СОБРАНИ

Ленински района партийни активе собрани хилар. Цун доказ къашхоша нийсаш «КПСС XXIV съезда решенеш кхочушъяра КПСС ЦК-ас дуне хьалхашта юкъе чакхдолаяча гIулакхий хьакъехьара» КПСС ЦК апрельски (1973 ш.) Пленума итоагIи районни партийни организацеи деккхаяьш.

Собране къамаьлаш дир КПСС обкома хьалхарча секретара С. С. Апряткина, хIамаш тетача производствей обьединенне партком секретара В. А. Сергиенкос, «Красный молот» яхача завода слесарий - сборщикий бригадина В. И. Абрамова, кхычар.

Къамаьлаш даьраша дувнар района къьнъегамхоша, беррига советски нахь а санна, Коммунистически партеи Советски начъьхьалкхенон лелаю машар безаш йола политика дег тIара къоабальеш, дерригга дунен тIа чIоагIа машар оттаьара гIулакха юкъе КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева шен лоацача доккхача дахьха лакхда мах бен хиларах.

Района къьхьегамхоша шоай дерригга нашъ тIадохийтарда пятилетка кхоалагIча, хоадамбеча шера заданеш сийлешца кхоачашъяра.

БIАЬСТАН ЮХХЬЕ ЮВ КУЛЬТУРАШ ДIАЙИЙНА ЯЬННАЙ

БIаьстан юххьс юв культураш массе мехтте дика дIайийна а яьнна, хьалтIадаьянача ялатагта гуиал ю йолаенний республикера колхозашн совхозашн. Республика бIарчча хьанйача 1973 шера 21 мае бIаьстан юххьс юкъе культураша дIаламаэяр 180 эзар гектар, из планаца нийсйича 103 процент хул

Ялатгйна дацрхIа хьажкIал дIайийтай 31 эзар гектара тIа, цокара свекла — 9 эзар гектара тIа, башъадаэараш—9 эзар совгIа гектара тIа, дуга — 5 эзар гарггтча гектара тIа.

ДIаьдахча шерача нийсйича юрташкарча механизаторша дуккхагIа дIайийтай шекара свекла, бацIадаэараш, дуга, кхыйола культураш. БашIадаэараш дIадера оттаъь планаш дIадогIара тIайца социалистически деккхаяьш тIехьхоачашIадь Ахьой-Мартана, Гудермеса, МагIалбика, НьъсарегI, Урус-Мартана, Шаьла районий боахамаша.

Дуга дIадийна лаьтташ дукха а дукхагIа хиннад. Шелковской района боахамашка, цу маьхьарчу продовольственни культура дIъламай 2155 гектар, хIаьта из планаз 120 процент дуг.

Хlанз тхьамка дIадогIаш ба кхашкара къахьегамхоша, — дикагIа вIашtIехьбахьккха лелабу из болх Ножай-Юрта районерча боахамаша. Планагта дIас езаш хиннача 698 гектара меттеп цар тIанзлле а дIайийнай 525 гектар е планах 75 процент. Ведаца районера колхозаша тхьамка дIадIнаш 150 гектар е 73 процент я.

БIаьстан юххьс юв культураш дIайийна баьнача юрташкарча къьхьегамхой кертера йоахо — шоай хlанзлха царна Iуналг дар а цу тайпапара 1973 шера дика хьувкъам кхебара дика лард йолаш а.

П. ГРЕБЕНЩИКОВ.

ТIЕХЬАТЕТТА ЙИШ ЯЦ

Укх шера республика юрта боахама министерства колхозаш 81,3 эзар гектара тIара ка бола ялатт ялата-бобовн культураш (тьаьжIашн дутеп долаш) чуэца езаш я. цу дакъе турагь дийна ялат 73,7 эзар гектар, ден 3,4 эзар гектар, ялата-бобови культураш 4,2 эзар гектар.

Уж культураш чуэлла маь тIаэкхаяьш боахамашка 499 комбайн, 231 ялат хьокха жатка я. цу дакъе 284 комбайн, 71 процент жатка ремонт яь яьнна а.

Ялат чуэца доладелла дукха та яь. ХIаьта а дуккхача боахамашка техникана ремонт елга ледара лелабу. Ялат чуэцача техникана ремонт яра белгалдаь тIехьдоах къаьстта Грозненски, Гудермесски, Сунженски, Шелковской районашка.

Ишгта, масала, Грозненски районе Ленина цIерагIча колхозе фийг бола ялат чуэнча 18 комбайнах 2 мара кийча яь. Цу районе 1 Мая цIерагIча колхозе 21 комбайнах ялхнна мара ремонт яьш.

Шелковской района Ленинан Межинскеи цIерагIча колхозашка фийг бола ялат чуэнча комбайнех ахаенгта мара ремонт яьш. Ишгта да Сунженски района боахамашкера хьалха а.

Ала деза, ремонт яь яьнна кийча дерзIача дукхача комбайншта яккумулятораш эш, цIи йоаюкъ лелаеча инвентараша IалашъяьIа.

Хала хете а, республика колхозашка холуш дац ялат чуэнача техникана ремонт яра гIулакх ю хьала тIа хилара боахамий куьлдахий специалисташа саготта хилар.

Хьалгуча тайпара толамца ялат чуэнара дийна дукха да. Цо хьахьонх ялат чуэца техника кийчъара пар шоашн белхтохкаеве болга техникана ю хьалгуча. Ремонт яра баьхьаш тIехьатетгIара мегийт, дерттIа тIехьжам доаттабан, колхозий механизаторашта новкъостаа дан.

Гурахьеи БIаьстан юв культураш республика боахамашка дикан хlанзлехьа дIаэцаш, уж зергIа-кхаа хlама IаIамга къьлаш хьалаш кхалрак укх шера хьувкъам дакха хургIоллар гуш да. Цхьабакъда, торкал де деза сика дергIоначIа гурахьеи бIаьстан, йийна культураш цхьаьнга боахамашка юкъа тарлуш хилар, цо новкъарле серьа дикан да дойтаяш ялат чуэца. Цудухьа еррига колхозий культуркоаь специалисташа деххарийла да лоашъяча хана ялат чуэнара хlанзлха техника кийчъе дерригга нисаш хlанзле а хорш IаIамга.

Расчеташа хьахьокх болх нийсаш бIаьстан IехIатарашкера, хlара машино нюкма йисса хlоара-ца хьокха агрегата 10—12 дийнахь чуйца дарсхлар, Ерригача колхозашка юкъера дакъоаха да юкъера. Цхьаьнга районашкера хьакъоаш дукхагIа болх бе безаргба машиний.

РАЙОНАШКА ЮКЪЕРА ЛЬХРХIАЧА ЦХЬАН КОМБАЙНА ТIАБОДА НИЗ

Районаш	Деррига чуэца деза ялат (га)	Йолаш йола ялат чуэца комбайнаш	Юкъера дацрхIача цхьан комбайна чакхха дезар (га)
Ведески	1099	3	366
Грозненски	10005	46	217
Гудермесски	3450	34	101
Малгобекски	4295	16	162
Наурски	10491	48	218
Ножай-Юртовски	3389	23	147
Советски	1352	10	135
Сунженски	28152	156	180
Шалински	3744	20	187
Шелковской	15146	123	123
Еррага	81330	499	165

Цудухьа юрта боахама районин управленеш деххарийла я хlанзле колхозий куьлдахощна дага а яьнна ялат чуэца лелабу лачча хана комбайнаш боахамапка дIа-хьа хьежкара график оттае. Долче, тIехьаюсача колхозашта хlанзлха новкъостал дара хьалдаяа тIахьожам долаттаде бесса ялат чуэнача хана. ЭгIара хьалха из де деххарийла ба юрта боахама управленеш специалисташ.

Дика подкормка яракн тоъал лоргIаш дехкарахь сиха дергIаоагIа культураш. Хьагучоь ялатан чуэнача хана дукха долгIаш белхарга. Цудухьа хlанзле белгалде деза малагIча тайпара ялат чуэнгоргIа — оарашн е яхкхаин ложежкан. Хlара кхо белгалдаь ца Iеш хlара участок белгалье еза ялат ца пайдаэ фийг ца талхийтарен духьа.

ТIехьа па тетташ отта а яь колхозий правлеай шерача задепешша юшша еза ялат чуэнара, ялат кийчдара, гурахь дийна ка бола ялаташ чуийначуьа тIехьагIа культураш дIаэра планаш. Цу планаш тIа белгалде деза ялаташ чуэнача пунктаншка ялата складашкеи транспорт делагIбола ялаташ ца пайдаэ фийг ца талхийтарен духьа.

Ялат чуэца доладелле складий поменденеш, тарлашъяьлгоьде деза. Хlанна ялат лоаттадергдолеи ишIендергдолеи майдаш, хьатташ, цIенгьа кийчъе еза.

Ялат хьажка доладелнача деношка фуна дар хьакъоастаделлеги пачхьахьалхенга ялат дIалудлеи вIашtIехьбахкха деза.

Ча ца дойташ, кханна ца уллийташ хьагуладеш вIашкагоча деза.

Хь. ЯЛХАРОЕВ,
республика юрта боахама министерства керттера агроном.

КПСС ЦК ПОЛИТБЮРО, СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ, СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ

НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА ГЕРМАНЕ ФЕДЕРАТИВНИ РЕСПУБЛИКЕ ЙИХЬАЧА ВИЗИТАХ

КПСС ЦК Политбюро, СССР Лакхехьарча Совета Президиум, СССР Министрий Совет хьаьаш федеральни канцлера Вилли Брандта вехаргIа ваха Германе Федеративни Республике хlинца КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума члена визита итоагIаш кхочушъяра КПСС ЦК Политбюро, СССР Лакхехьарча Совета Президиум, СССР Министрий Совета члена, Германе Федеративни Республикан юкъе Правительствена делегацеи дика новкъостал ду комбината балха опыт йоаца кадроан болхлоша. Царна шефство лелаю цар, вахаре духхьашка хержача профессе маIан, цун лоархIам, къайленаш дIайовзийт. Шоаш дер зIамсага сагал Iотеlа а ца деш, хозача дешаца, къоначар дIамаргдолаш ду ветеранаша. Цудухьа дукха ха яларе шоай хьехархошта нийсса къахьега болалу къонд болхлой. Кагирхошка болх беш ши хlама теркалду къьнача болхлоша: цар говзал шоай говзалга дIалхоачаре хьажари кхетам балари. ХIаьта дуккхабаратта яз карап а доал.

Къаьстта терко ю предприяте администраце, партийни профсоюзни комсомольски организацеша кагирхой салоIам вIашtIехьбахкхара деша. Ухъаза а шоай къаьстта йоаца формашн методаш я. Кагирхой салоIам вIашtIехьбоаккхаш теркалду политически, нравственни, эстетически кхетам балара доархIаме дехьхаш. Цу хьакъеъча дика опыт йоъаьй партийни, комсомольски организацеша. Башха дика клуб я химикий. Цига кагирхошта лаьрхIа хIаййилгIай тайп-тайпара кружокаш, каст-каста терте ветеранаша, поэташа, художникаша, композиторашца, артисташа IехIатарашца хуе кагирхой, IаI а дIкхаI а замазлаь мохк бонзара коллективина туристически походаш ю, кагирхой дуккагIа хъаит долчу дешаех чакхйох сайренаш. Цу дерригге горо хулийт кагирхой предприяте чIоагIаблагара совгIа цар сакхетам, уйлаш нийсача саггIорахьа ерзаш, уж интернационални уйлаша, кхамата юкъера доттагIаш. Дахье езаш хьажкебе.

Теркам тIаоъаш дика вIашtIехьбахьккхаб къахьегара кагирхошта юкъера кхетама болх «Красный молот» заводе. Керда балха вена зIамсаг. йоI коллективна влиянн чIоагIагIа хургIоача моттиг-ге оттаву завода администраце, партийни, профсоюзни организацеша. ХIаьта уккхазара коллектив вIаьхий я кхаьнарча къахьегама традицеша. Массеех йоахаден хаа ба заводе къахьегаш, болхло яха сий лоа цIи лаьха лелаеш. Къахьегама ветеранаша завода истореч, традицеи дохьзаш а деш дуне кагирхошта. Кагирхой болхлой профессеча хетабар, цар хьалхара алапа эцар, балха разряд лаахъар, ництта кхыйола мероприяте торжественно чакхйох партийни комсомольски организацеша. Ництта тержаълю цар ваахаре нийсаш бола событеш: саг йоалаар, мазре яхар, зIамсаг «скаре гIулакх де тIаевар, техникум, институт яьккха лиъаом знар. Цу гIулакхаша коллективашара, предприятенара безам совбоаккх.

Кагирхой дерттIа йоаккх еш, цар хьалташ долаттIача бесса терказдеча моттигашка кIезига хуе болхлой текучесть, къахьегама, дисциплинна техлаяь моттигаш. Цхьабакъда дукха я вай республике къонача болхлой дерттIа йоаккх ца ю, царна юкъера кхетама бохь тесса лелабу предприятеши боахамашн. Цудухьа цу моттигашка даим ца тоъаш хуе болхлой низ. цIарах текучеста произвадстве къахьегара ритм йоаю.

Къонача болхлой кадраша юкъера кхетама болх эсала вIашtIехьбахьккаб Шаьла района Аргунера «Пищемаш» заводе. Кагирхошта юкъера кхетама болх тесса лелабу завода администраце партийни организацеи. Шоай лоIамах ба кагирхой: професси йоъза а, болх бе а, салаIа а. Цудухьа дукха нийслу уккхаза къахьегама дисциплинна техлаяь, зуламаш лаь, продукци брак йолаш врахийца моттигаш, ХIаьта къонача болхлой кадраша дукха ха яккхаш предприяте, кIезиг-дукха болх а бий лIоух.

Балха баьхьача къонача болхлой йоагIача бесса йоахо ца ю моттигаш кхы а дукха я республике.

КПСС XXIV съездо а цул тIехьагIа хиначча КПСС ЦК пленумаца я къаьстта терко е кхуш йоагIача тIехьяна кхетам балара деша ьыйна белгалдаьа. КПСС горкомаша, райкомаша, юкхьаьнарча партийни организацеша къаьстта терко е еза кагирхой къахьегамен салаIарех хьалаш жерттIа вIашtIехь а доахаш царна юкъера интернационални патриотически болх дикагIа вIашtIехьбахара, коллективна влияни чIоагIагIа хургIоллаш уж балха дIаниийсара.

Коллективна влияни йоаццаш, дер дайна лела зIамсаг зуламерча наьхьа тIа вода, общественни порядок телхае воллалу, эгIара тIехьа дIаьца общественна юкъера дIаэцаваккха везача отт. ХIаьта цунах цхьан сага дIаьяна ца бетта: цхьан сага дIаэцаваккха.

Юкъьаьнца балха вена зIамсаг, йоI сонд эшар дий-те ер, яхаш, шек буьлаш хуа шоаш хержача профессеех. Цига уж морально хьаллацар, говзал карарезаш новкъостал дар бокккача лоархIаме да. Кагирхошта къаьстта кхетам луча юкъера беза предприяте къаьнагIбола говзал лакха йола, коллективо сий деш бола пах. Цар салоIам дикагIа, сакъерздамегIа, чулоцаам болашагIа вIашtIехьбахкха беза. Кагирхой лакха идейно-политически кхетам болаш, шоай професси кIоарпта йовзаш-кхебар—вай сийлен деххар.

Н. В. ПОДГОРНЫЙ МОСКВЕ ЦIАКХАЧАР

Н. В. Подгорный Москве цIаккхар

24 мае Афганистанера Москве хоха цIавера СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Н. В. Подгорный. Из официальни доттагIаша визитана Афганистане хиннаь цун сийлалле Афганистана пачъаьа Мухаммед Захир Шаха вехаргIа ваха.

Советски Союза пачъаьалкхен байрахкхаша егача Внуковски аэродроме Н. В. Подгорнена ду-хьалбаза бар новкъосташ Ю. В. Андропов, А. А. Громыко, К. Т. Мазуров, И. В. Капитонов, СССР Лакхехьарча Совета Президиум Председателя заместитель М. А. Яснов, СССР Министрий Советт Председателя заместитель В. Н. Новиков, СССР Лакхехьарча Совета Кьаний Совета, председатель В. С. Назарьевнова, кхыбола официальни пах.

Н. В. Подгорнена цхьана Москве юха баьхкар цуна уллубьяна баха нах.

(ТАСС).

НОВ. С. Н. КОЖУХОВСКИЙ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛА ЗАМЕСТИТЕЛАЛЛА ХЬОЖАВАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу: Нов. **Кожуховский** Степан Никитович Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатель заместителалла хьожаве.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель К. ОЗДОЕВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.

гор. Грозный,
1973 ш. 25 май.

НОВ. Д. П. САНЬКО КХАХЬЕГАМА, РЕСУРСАЕХ ПАЙДА ЭЦАРА ЙОЛУЧА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТА УПРАВЛЕНЕ НАЧАЛЬНИКАЛЛА ХЬОЖАВАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу: Нов. **Санько** Давид Прокофьевич кхахьегама ресурсаех пайда эцара йолча Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета управленеи начальникалла хьожаве.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель К. ОЗДОЕВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.

гор. Грозный,
1973 ш. 25 май.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

Укх шера 24 мае Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета издательства, полиграфе, книжни тоговле гIулакхашта йолча Управленеи районни городской типографи директорий совещани хилар Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме.

Совещане дакъа лоацаш хиндерзаяш, дIайпар - хержамий бюллетенаш кийчъарах - доза лош. Цу-дешах даьца - къамаьл аьлча Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советан Президиума секретаря нов. Г. В. Склокина белгалдаьхкар, хIинц къьхьегамхой, депутатий, райбакъонаш, городий, юртий, поселкий исполкомаш харжархой спискаш оттаяь йоаллаш хIаьта районий, городий, юртий, поселкий Советаша депутатий хержамашта - йола окружной хержамий комиссей хьаттабаьна кандидататаш; регистраци яь йоаллаш латташ хилар. - Хьалхаче тIа дъкхьазъяча даннеерIа, хержамаш хиале 10 ди хьалагIа хержамий бюллетенаш дIайовзийна участкашка дIаккхачийта хургIолаш моттигерча Советий депутаташа харжа оттабаьча кандидататаш 1,5 миллион гаррта - хержамий бюллетенаш кийчъе дезарга районни городской - типографей боллой - 5 июнь - хьатIаккхачале. Цо городской районни - типографей директорий уйла тIаевзийна хержамий бюллетенаш кIиндарга болх лийса вIашtIехьбаккхаза бар ца хIара.

Типографей директораша республика Лакхехьарча Совета Президиума дош делар хержамий бюллетенаш шоай хIинзъа кийчъара шоашн дагза дарг мел доаларг дергIалараш.

КОЛХОЗА КХАШКА

Дикача агротехнически хlанз дIайийнай бIаьстан юххье юв культураш Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза къьхьегамхоша. Духьхьал дожьъара лаьрхIа 3152 гектара тIа дIайийнай хьажкIаш. 9-ча пятилетка кхоалагIча. 9-ча пятилетка кхоалагIча, хоадамбеча шера дика хбувкъам яхебе лакхе социалистически деккхаяь тIайидад колхозникаша.

ДIайийнача культураште оасар деш, культивация еш, гIискусственни хьесане хиш детташ бы механизаторий цIераш йоах нов. Казакчева. Царна бы цхьаьалгIча бригадера Я. Тимощенко, шоллагIча бригадера П. Зыков, И. Савин, цхьалгIча бригадера Б. Ткачев, дукха кхыбораш.

Цигара дика къьхьег поливальщикий бригадас а. 240 гектара тIа хиI дилла бьаинаб уж хIанзле.

С. КОРАБЛИНОВ.

Хьинаре къьхьегача механизаторий цIераш йоах нов. Казакчева. Царна бы цхьаьалгIча бригадера Я. Тимощенко, шоллагIча бригадера П. Зыков, И. Савин, цхьалгIча бригадера Б. Ткачев, дукха кхыбораш.

Типографей директораша республика Лакхехьарча Совета Президиума дош делар хержамий бюллетенаш шоай хIинзъа кийчъара шоашн дагза дарг мел доаларг дергIалараш.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

КХАЛНАЬХА БОКЪОНА ЮТЕIАЕРАШТА—КЪАХЕТАМ БАЦ

КПСС XXIV съезда решенеша дегаш гIоздаька болча берригача советски наха патриотека кхоллариIа. ХодамбечаI шера декъаргаш толеше кхочашдара къахьегаш боахкача хана дас вай.

Тхи бутт гаргга ца яьнна лерински кIаморг политика тошар, интернационалистически идеей байракх айъир — вай тIуррал болхлой класси цун денал дола авангард — коммунистан партин тоьар къаьнаьха Бола Советски Социалистически Республикай Союз хьаьжа дошо юбилей де доаг-гIача конкхалла вай халхьо белгалъяккхъяра дац.

«Советски Социалистически Республикай Союза ах бIаь цера истори, — белгалдаьккхад Л. И. Брежнева, — из да Советски социалистически национальни доозонел чуъка вIашагIкхиттаяр дерригача халхьой бозарбогIана цхьоьгIон доттагIаллин хьехархо истори. Из да социалистически революце кхиъкхелаш дуненн тIа эгара нах болашгIа бIаьсиг тешаш цаI а хинна дIаоттар бола паччахьакхе цхьаьнга ца енача тайпара деггIаенеи массе оагIорахьара тоьшенеи истори. Из да цун байракха кIал кхоссина оригга республики, мехка дахь дерригача кхаманан пародностаин деналах чIоагIдинна, экономически, политически, культурни гIирлахчанга боккъонга тоьдинна историн».

Дерригача вай халхъо кхетадеш, сеплаза доккхий толамаш доахаш кIаманан карарIаларашш кхиаорах. КПСС-н чакхбоахача хьаьхьа къаьлеча ленински политикана вай декъаралла хилар, цудухь этгара хьалхара баркал оал вай вовш хьамсара пархенан цун Централни Комитетан.

Даьха толамаш дуспача хана хозд дет цу гIулакха юкъе оддо дакъа мехка халхъа боахаме болх берех ахаш хIама бола хьаьжа а хIаьта Нохч а ГIалгIайчу кхиметтел аханел совгIа а болча вай хьинарена кхалларъкъаьгазмоша лаьца хилар хьоьдеш.

Царех промышленноста болх беш бу 52 процент совгIа кхалнах. Республике шерра-шера дуккарга хIун образовани, квалификацинрование кадрашш. Цу хьаьжа боахаме болх беш бола 29 хьар совгIа кхалнах лаккхепен юкъаъреи образовани йолаш бу, хIаьта ун 59 процент тергга хул. Иштта ма ца кхаьнга тестинарг 65 шу хьалхарга Россерча берригача кхалнаха йоазув - дешар. Iомадара кIезнигагга ише а 280 цу эпаргга даьна кхаьеча мехка кхаьнан бIестоех цхьаннахьа. Цхьаьккъа вай парте кулгалла тамашт болашт хIаманан хиннад. Цудухь тахан коммунизм хьаьжа тешаш цхьаъ мутIера а хета гIа боахаш болх вай кхалнах. Эрсийн нохчийн, украинийн, а ГIалгIайн а, хIирийн авариийн, иегIий а эрмалой а кхалнах — берригаш а оагIор оагIоч а теха кхъегаш ба промышленностен юрта бохкамен, Iилме а культуре а, проевещенеи чиахьIенеи доареи. Тайп-тайпарна массанена а датагIдар цаI ца — вай мехка коммунистически общество хьалъяра гIулакха юкъе шоашкара дагагIеш дола дакъа моцIера.

Тайп-тайпарна къамех болча кхалнаца шозкI йолу корпадьа вай Дьакен барт тайпана бIарча, ца цаI болча дезале. СССР хьалхарчу цIенкъаттIалаг лаьтта вай чIоагIдан, вай нраз. эргалоашш еш болча сийлахь - бокхха нисъ кхъьегама гIоздале халхъяй вежаяшхъа болча дезале яйай массанена а. Дукхъа деррига халхъяй вежаяшхъа доттагIал хиндр. хIаьта этгара хьалхарча дергIана сийлахь - доккхача эрсий хIаьта воиъсъеча дац бахьан болаш кхиейча халхъяй проблема кхъьегастагIй вай мехка. Цудухь тахан Советски Союза массе мIIIиге дешдинг болч бешш бу нохчийн ГIалгIайн. Массе а мотте, царна хьайийлина я ерригача дешаоа заведенеи учреждениеи наIарашш. Цудухьа вIаллагIа — вай специалисташ 96 болча школе - интернате преподаватезалла. болх бешш хиннача Ужаюва Роза, Университета преподаватель хиннача Нальчика, кхиабарш сеина болх бешш, шоай гIулакхашца советски кхалсара сий дола цIи бIехьеш. вай идеологически моастагIий хььва Сеина хий тIалехьаш болча-националистически уйлаш йолча кхалнаха дувцаваш.

Цхьаьккъа ну тайпара кхалнах нах-нагахь мапд бац, цудухь вай иш кхоачаергба чу юхьсоапебе, вай башка - дикача къаьгача кхалнаьха сий пагта бIех да дайта. Цудухьа нийса дац цIа хIаьта собранешка кхамаллаш меI дарадаьд, йхлар: цу тайпарна кхалнаха этгара чIоагIаргIа тайпана бехк бе беза.

Тайп - тайпарча къамех болча вай берригача кхалнаьха Дакъе цаI я — Советски Социалистически Республикай Союз.

Вай лерагIар цхьа хIама да — коммунизм. Вай ДIаьхьалаш кхьаьжа хуурлар ма я — сийлахь - воиххача Ленина хьамсара парти. В. И. Ленина белгалбаьча наькъагIа долх вай, ну кхьагагIо кайна ца бозгIанан юстаоа кхоссорга вай берг тайнача цхьан дезале дахара-вайна уж новкъа хуотбеллаш. Хьаьга цу гIулакха чIоагIбе беза вай иштта кхалнаца бIагIа кIезнигагга ше боагIанан хьехархо истори. Из да цун байракха кIал кхоссина оригга республики, мехка дахь дерригача кхаманан пародностаин деналах чIоагIдинна, экономически, политически, культурни гIирлахчанга боккъонга тоьдинна историн.

«Советски Социалистически Республикай Союза ах бIаь цера истори, — белгалдаьккхад Л. И. Брежнева, — из да Советски социалистически революце кхиъкхелаш дуненн тIа эгара нах болашгIа бIаьсиг тешаш цаI а хинна дIаоттар бола паччахьакхе цхьаьнга ца енача тайпара деггIаенеи массе оагIорахьара тоьшенеи истори. Из да цун байракха кIал кхоссина оригга республики, мехка дахь дерригача кхаманан пародностаин деналах чIоагIдинна, экономически, политически, культурни гIирлахчанга боккъонга тоьдинна историн.

Дерригача вай халхъо кхетадеш, сеплаза доккхий толамаш доахаш кIаманан карарIаларашш кхиаорах. КПСС-н чакхбоахача хьаьжа къаьлеча ленински политикана вай декъаралла хилар, цудухь этгара хьалхара баркал оал вай вовш хьамсара пархенан цун Централни Комитетан.

Даьха толамаш дуспача хана хозд дет цу гIулакха юкъе оддо дакъа мехка халхъа боахаме болх берех ахаш хIама бола хьаьжа а хIаьта Нохч а ГIалгIайчу кхиметтел аханел совгIа а болча вай хьинарена кхалларъкъаьгазмоша лаьца хилар хьоьдеш.

Царех промышленноста болх беш бу 52 процент совгIа кхалнах. Республике шерра-шера дуккарга хIун образовани, квалификацинрование кадрашш. Цу хьаьжа боахаме болх беш бола 29 хьар совгIа кхалнах лаккхепен юкъаъреи образовани йолаш бу, хIаьта ун 59 процент тергга хул. Иштта ма ца кхаьнга тестинарг 65 шу хьалхарга Россерча берригача кхалнаха йоазув - дешар. Iомадара кIезнигагга ише а 280 цу эпаргга даьна кхаьеча мехка кхаьнан бIестоех цхьаннахьа. Цхьаьккъа вай парте кулгалла тамашт болашт хIаманан хиннад. Цудухь тахан коммунизм хьаьжа тешаш цхьаъ мутIера а хета гIа боахаш болх вай кхалнах. Эрсийн нохчийн, украинийн, а ГIалгIайн а, хIирийн авариийн, иегIий а эрмалой а кхалнах — берригаш а оагIор оагIоч а теха кхъегаш ба промышленностен юрта бохкамен, Iилме а культуре а, проевещенеи чиахьIенеи доареи. Тайп-тайпарна массанена а датагIдар цаI ца — вай мехка коммунистически общество хьалъяра гIулакха юкъе шоашкара дагагIеш дола дакъа моцIера.

Тайп-тайпарна къамех болча кхалнаца шозкI йолу корпадьа вай Дьакен барт тайнача

КХОАНА ХИМИКА ДИ

ЦIЕЙНА ДИКА НАКЪАБАЬХКАБ

27 мае барх1аз1ара белгалдоаккхарг1а мехко химика Дн. Советски Iаьдал латтача шерашка ны1 бола химически индустри хьаьвай вай мехка. Хlаьз химически продукци ахархара дуйна т1а шоллар1а моттиг лоьш СССР-о. Алхха барз1ара бина пи1лотка шерашка химически продукце боарам 78 процент хьалбаьнна6.

Иб1ар1ача пятилетке а КПСС XXIV съезда. Директивашка оттадаьа химически мемкдашта химически промышленность ч1оаг1а дог1айоладелга, къаьстча т пластически массаш синтетически к1уйайаш, хlаьта шиттта бытовой химе товараша ахкара производствеш.

Европ1ча индустрена нибсийча 5-заз сихар1а дог1ачай химически промышленность. Социализм хьаьлча шерашка хьалбай химически индустре 1200 йоккха предприяти, 50 эзар гаргга цlи йо1а продукци хьаю химе предприятеш. Алхха ихьан 1970 шера ахархlиттар цуьн 2000 керда тайна. Вай мехка химически промышленности продукци дунен 70 мехка йоккх кхуьхlит.

Химика Дн дезделга уьк шера Гроозненски химически комбината эгтара хьаллара производство болх бе йо1аялийтача деша нийсйу. Гроозненски химически завод — СССР 50 шер1а ю1ар1 йо1а комбинат — йолх беш йо1а доккхача химе предприятеех хlинкъйтар 1954 шера мае. Органически синтеза продукци ахархца мехка йоккха предприяти а хlинка дlаэттай комбинат шу шерашка. Эгтара хьалле ахархlа дай-мехкана полиэтиленски производство кхарзаяьлларш гроозненски химикаш ба.

Комбинате болх бе йо1а а ялийта, кавказаяьй цхьаьнна а йоккха йо1ана, цхьабакъа синтетически дубитель ахархца лоарэ хlаме производство, хlаьта цlеййй тоаеча промышленносте и кхьеьнахьо биш хилийтар гlеи дикагlеи продукци ахархца. Пачхьх ихь йо1аяьча .Таниндий (дубитела керттера вещество) цхьан тоннага 2,5-заз духхарг1а болх мах синтетически методаг1а кьаьстчу болдачча.

Хlаддаза дlаьхьалхишкеьа ахь г1ертташ хуп комбинат. Кьаьстча дlаяь къаььйгар комлектнно дlаяьа пятилетке. Керда моднссосташ цlи оттанш, цхьаьна производство эргайбохазн тоаярен интенсификаци яреи чотах товарни продукци 37,3 процент духхар1а ярацеи, хlаьта къаьстчена средне 57,6 процент лакхьеннай.

Дожххий толамаш дахарах Советски Iаьдала 50 шу дизарга сийна министерствен профессора ЦК-ан памятни Цlе байраьх а В. И. Ленин вав 100 шу дизарга сийна КПСС ЦК, СССР Лаккхьарча Совета Президиума, СССР Министрий Советен ВЦСПС-ен карара карга тела Цlе байраьх елар комбината колдентаяьна.

СССР хьаьв 50 шу дизарга духа доаг1ача тайпара накъадахар духа леланьча социалистически яьке толамаш дахарах комбинаташ колдентаяьна РСФСР Лаккхьарча Совета Президиума Сийлен грамота а Министерстван профсоюза ЦК-ан Юбилейни Сийлен грамота а елар.

РСФСР Лаккхьарча Совета Президиума Указаг1а сийлахь цlи тиллай комбинатах — СССР 50 шу дизарга цlеранга.

Дуккхача хьаьв укх шера — иб1ар1ча пятилетка кхоалар1а, хоадамбеча шера бабча балаш тайна хургда бlаврча пхе шера план тоаме кхоачашьелга. Цудухьа комбината коллективана хьалхашка оттадаь эгтара хьалхарен керттерен денхзар да 1973 шера пачхьалкхен плин лаьт хьалха кхоачашьара тlаийа социалистически декхарш дина кхоачашдар.

Эгтара гарг1ачеен хlара денхарен декхаяш да ишта производство дикагlа в1аштlехьбаккхара чотах къаьстчена овсавле лаькхьр, производства резеовех пайхьа дикагlа эцар, тlехдика продукци дуккхарlеи хаддаязен арахецнлга Iалашдеш йола организационно - технически мероприятеш чакхъяьхар. № 15 йолча цехе керда низ бола колонна оттае, № 32-111 йолча цехе ректификационни колонна оттаяра г1иннлой-монтажни балхан чакхдаха, № 1-101 йолча цехе пиролиза керда пицик хьалье, кlы тайна саготагlа дола балхаш чакхдаха лаьорlаш.

Дlако йолча хlинг комбинат кхы т1а а дог1ахкъьяьа, процесаша интенсификаци яреи технически прогресеи чотах производство аЙе лаьорlаш. Феноли ацетони шоша гаргеи полнтилен 70 процентн духхар1а врахецара чакхъяьха предложенеш киЙчьяьй комбината.

Гроозненски химикаша селлара доккхий толамаш дахьад ергнрча коллективо предприяте партийни организацнеи специалистийн кулгалца т1аг1ертташ лаьорlаш производства резервани лахарен пайла эцарен болх бар бахьан долаш.

Химически индустри дог1айоладеча доаг1аш дола дакъа лацарах комбинатерча 40 болххочоп оденаш 542 сага медалаш енна йай. Ленина орден енна йай воккхаг1йолча аппаратчика Андросов Иван Тарасовнча слесара Фи латов Юрий Алексеевнчан, Знак Почета яхен Къаььгаева Шеча Байраьхен орденаш енна йай аппаратчикаша Минчалева Людмила Валентиновнанеи Ахмурзаев Ширваневн.

Комбинате оагlву оагlох а тесха яхьна къаььгаш ба 31 къаьмах бола вакалаш, хlаьта яздех 400 совг1а сар нохчашхеи г1ладlаашхеи ва. Гроозненски химнай опыт Iомаю социалистически мехкашкарча специалисташа. Комбината болххочеи инженершаш мехдаьхьта химически предприяташ хьалхара, болх бе йо1аялийтара, в1аштlехьбаьхьара новкъо-

Кемеровски область. Пачхьалкхен плана т1а оттаяча ханал хlу шу дьалаг1а караберзабаьб Новокемеровски химически комбинатерча Сибдаргlа йоккхачlйолча «Лактам-3» яхача цехийн участкайн комплекса проектни инз.

Жердача производства иттаи эзараша тоннаш копролактамеи бlаьнгеназган тоннаш сульфат аммонеи терьян шера. Комплекса проектни инз ханал хьалха караберзабаро миллион сома маьха хlы т1а а продукци ду механизацнехенна.

Автоматизацни механизацни чlоаг1ар1а ях хиларца белгалйоза лаш я «Лактам-3».

Сурта т1а: Новокемеровски химически комбината «Лактам-3» яхача комплекса коммунистически къаьстгача ударникаш (вардехьара аьттехьа) — аппаратчаш комсомолец А. Бек, коммунист В. Долженко, КПСС членалга кандидат Ю. Гусаров, Г. Пеньков, коммунист И. Гетман смена болх.

А. Кузярина сурт., ТАСС фотохроника.

КЪАХЬЕГАМА СОВГlАТ КИЙЧДАЬД

Вай мехкарча дуккхача моттиганка дlаиздоч Нохч-Iалг1ай химически заводе арахеца тайптайпара басараш, олифа, буруш дettарашта эшш реагенташ, шуташ, бахача лаза эша тайп-тайпара товараш. Арахеца продукци дикагlеи дуккагlеи хулийтар пятилетка кхоалар1а, хоадамбеча шера плани т1аийца социалистически декхараш хlинг хьалха кхоачашдара ергнга цюй торпаш оарцаг1ьяьхай заводa болхлоца. Шерга социалистически яьк йоаржяьй цохий, участкай коллективаша. Цудухьа башка дика къаььгама совг1ат кийчдаь накъабаьхьа бе йо1аялийтаг1а завода коллектив химика дезача Денна. Продукци ца реализаци яра пхе бетта план хlинал дуккха хьалха, 22-ча мая, кхоачашьяьй цо.

Малгlа бахьан да шуи завода коллективо ишшта дика къаььгама телламаш дахар аьмна шийца дьяь хаттара жоп а луш завода директора Томасов Авет Томасовича вьлар: «Керттердар да хlара цехера, участкера къаььгам къетамца в1аштlехьбаккхар, царан керте латта коммунисташ башка дика специалисташ хlинца уж шозаш доалдеча производствах дог лозеи хьарех. Социалистически кулгалдера а дика в1аштlехьбаьхьхад заводе.

Яхье баьшпараша дахьача толамий хlинг хьалха итоегаш. Во Бетта цхьаьнна брак ца нийсъелийтача къаььгама е производственни дисциплина тоххаь моттиг ца хlилийтара, производственни деррига технико - экономически хьокхамаш дика доаг1ача коллективана ду хьалхара моттиг, завода кагаро кара тела Цlе байраьхи ахчан премнн.

Продукци дикагlеи дикагlеи хlинйтара, къаььгама овсарле лаьхьара цухха кердадараш юкъедоаг1ача дика производстваша. Укх шера цар болх бе йо1аялийтаг1 керда къасташ йола хьайра. Цо в1аштlехьдалийтар басар эцадара ч1оаг1а эпаи йо1ан йо кIай чбе бола нигаметаш шозаш дуккагlа арахеца. Цул тlехьа1а шозша дикагlа хилар арахецаш дола кIай басараш.

Уьк шера эксплуатаце дlа я ешш болх бе йо1аялийтаг1й механически загрузка ош йола плавильни пишк. Хьалха дlаяхача хана заводе пайда ца эцни ишкаш хlинай дукта хlинка отходаш. Хlаиз уж плавильни пишка чу лоала а йийн цул тlехьа1а ахеташ йолча хьайра чуйохьит. Цо гаца цох хьалхул пиггмент. Из бьи долаш да дикка дуккагlа хlинад арахеца кIай басараш. Ер квартал чакхъьалаелъа стелажи гитлеровски г1ьйрахой б1ар4ача дикка дожина а.

Дозззовна гьяьа йоаццаш гуь т1а ar1a Бабиков Михаила ,ег1у монумент. Цун цlи тиллай доаз.ш т1арча застаах.

Гоьалъа мел дола хlама б1ар4ату гуь т1ара дlаьзьежача. Іоа кIай къегаш датт хи 1аьарг, терк1ап ягlа дийхча хьу. Хи бистера т1а г1ьолг1а лодача доазон хьаьхой наькъа таькълг1а йолда доазонхой наряд. Хlаиззз кхийна кагий наг да. Царгга хьежача, хотаду, б1аргагуьу а бочlаш царга зала а бьаьна служба дlаьхьоп нар бокккаг1йола нохкосткй, Дьаьеп молетаг1аьпа бьаьпирпаш а бе аьпна: Бабиков Михаил, Иваков Федор, Иутин Михаил, Халатин Иван..

Цхьа хаттар дир оаза массеех доазонхочун: «Служба йолча хана эттара ч1оаг1ар1а дет иу дисар фу дар шозна? Бе-бе дар цар тийна жопаш. Цъьаьбаьца дlаьхьа дата ца а бувлаш, йоахар: аъьастта ч1оаг1а дет чу ajижар духхьашка застаав айза ха ер.

Керда - т1абоаг1ара ,гарггара нах сацна т1ани ухгаза. Традиците1а уж баххар дездеш шу оттаду. Истола т1а пирогаш датт. Цlаг1а яь. Нохчийн еза молетаг1аьпа дlаьхьа застава началььпика сесаго Любовь Павловпаг шлй культашта хьаьь. Доазоиххошта наьа я иь. Гулъакха кайчеп дет тlарет. Цуьпа хьошашта басе хьежча доа тхо, баьхьар аьлча, цепдальпар, цхьап кхадсаго концлепре «ьапу а ьапа, саготеп хаттар дина:

— Топпаш мишта кхуьс цига вайгар?

Цу дийхьях топпаш кхуьса Іомалуш бар, топпп таташ хьаьхоар ахьаьча жоттнерга.

Любовь Павловпас беррагача доазонхоч.е дхьа деаал лоарэ1. Сагтий беррагача иоаццаш дlаьа кьаьташ ухйт цо. Хlапз эъстава здрасгаПа кьаьхаташ уж цlейпи долча а вспгача а денопш ка.

Кьалбаседьехьа доазуя.

Владимир СЕРОВ.
(АПН).

«СЕРДАЛО»
3-гlа оагl. 26 май, 1973 шу.

ЙИЖАРИЙ СОВГlАТАШ

Масса доаг1ача Тийркагаль баСар хьекха корашш долаш дог1ача кlиг ра тела Ахмарова1ара кIай цlа. Цу чу бах дуккхача хана денз хьайбаш леладеш хьбоаг1ар1й дезаа. Надтеречни юрта сий ду цу дезаца. Юрта хьеза на ieш ергнгача Нохч - Пдг1ай1ачеи а дlаьзад Ахмарова1ара йижарашта карг1адувла дика г1улакхаш. Къаьгамаюра безами говзаяь цхьаьне пооллаг1ьунга а луш хьаьоаг1а уж.

Хьаьхаг1а цlи яьккхар Мархlй. Из коммунистка я. Российски Федераце Лаккхьарча Совета депутатала керка хинкай, массеех паччаьхьаьжеп совг1ат деннад цунна.

Ткъо шу гаргга ха я Мархас шурий - товарни ферме болу бу. Хlаиз но болу беча ферманга я КПСС райконан райпсполкомеи карара кара тела. Цlе байраьх. Укх шера хlара бетта шура яккхара плаи тlехьхоачашъеш хьайоаг1а цу ферма коллектив. Совхоза партхома секретара Муртаев Султана цу толама керттера дар коммунисташ хьалха латташ дьайбаш леладеллаша юкъе социалистически яьк йоаржяьр дика в1аштlехьбаьккхаг1а лоарэ1.

— Ферме партийни группа в1ашг1ьеллай оаха, — йоаз цо. Цухкача шерашка цунна кулгалдеп я Ахмарова Мадеха. Коллективна лог аа группа. Ферме яь йоаржеллга в1аштlехьлоаккх коммунисташа, яь чакхйоаккх, цох хьакхиннар массанга дlаьоваяйт.

Производстве хьалха латтараш уж да, цо чоаца хана тlехьххрамашпо шар шпера яккхара плаи.

Цу дьлъкье духха кхаъьег Мархас. Цул соагlа фермерча хlалъкъ контрола поста председатель а я яз, тешлаше кхоачашбу цо агнтатора болх.

Уьк шера хьайбаш Іангара доазаш халонаш нийсъеннайе1а шура яькхара бнъ бетта плаи толам на шаиашъей хьалоо хьайбаш лелаъераша. Цу дьлъкье духха болх баьб группа коммунисташа. Хlаиз леррига инзвш т1алахийтаг шар пятилетка кхоалар1а шера пдинлаи денлараши хапад хьалха тlехьхоачашдара. Пятилетка хов дамбеча шера программа Конституце Ди тlахкоачаш кхоачашъеш лерзй коллективо.

— Тхо ферма коллективо ч1оаг1а барт болаш къаьег, — йоаз Мархас. — Районе хьалхара мотт.иг тхоги я. Хапал хьалха хlинг ча1ьеш хьежарга тул шера плаи а. Оьдх, коммунисташа тlахьех беррига дояркаш пятилетка, плаи хапал хьалха хlоачашъеш яькхара. хlапзадци пайда ца йоаз йолчу тоннех биззе пайда баккхара.

Тороиаш малагlеш я? Хьайбаш нийса кхабар, зоотехнически бокъонаш ден распордяокаи хьалха кхоачашдар. Хlаьта керттера дар хьайбаш леладераша хlаранеш шоай декхар лерттiа кхоачашдар, тlадалдар бехктохкаме чакхдакъкхар да.

Хlапз учетчица я Мархл. Цун блокнота тlа дьь дукха йоазоп да.

Пачхьх санна ерриге доярка хьалха латтарий мчтlарашка вонлар чоп тlа пхьа эзар центнер шура йоакккарьяр ферма. Уж цифрлаь хапал тlа пзъяь Цlечи угловек гурlйолча мотте дlатехан Хамарова.

Хlара шоатта дийнахь социалистически яьк итогаш ю ферме. Цхьабакъа Мархас хlара ден яраш сарахь дlайозвийт доярка та. Бакъда, дукха ха яьккхар по ший йиший хьоххамаш дlахкйаккде тоам да хсташ. Де хlама дlаяр. Дамч хьалха латташ хьайоаг1ар Яхийта. Цул тlехьжьар Абдуев Iайна. Цо дийнах хlара дlаттагара шийтта ах килограмм шура яьккхар, я Яхийта йоаккхачуп ах килограмм дуккагlа яр.

Мишта карагlдьлар шуина яэ Хан-хапшаьа дуделш моп ача доакъара кхьабар, да йоаеш концентраташ ехкар, хlапнаьа хий меладора, массаж йора, юхе ца юташ ерриг шура. Іойоаккхар.

Доацца яьча, дуккагlа йоакко е яьлар из ший хьайбаш. Иштта болх бе йиш йлаш ба берригаш а.

Иштта ферме гучахьлар цхьаьккха хьалха латта саг.

—Ахмарова Яхийтаца яхье яьнай со, — йоаз Абдуева Iайнас.— Хlапзарчоа хьалхара мотт.иг цунга я, шоллагlьар — сога. Цхьабакъа, хьалхара мотт.иг яькха дерзй аз. Тхоай бригадирах Марченко Александрах ала лов сона. Тхона карагlдувлача г1улакхех цун дакъа дола, тхона ца хоор хьалхехай, новкъосто деш дукха кхаъьег но.

Доттагlаги шоайла г1о-новкъостал дари тха коллективна керттер ера г1улакх доаркI. Цуаука Яхийта новкъа дош ший новкъост шийца хьалха ялар. Цо кхы а дикагlа кхаъьега дог урзоттазу.

Дlаздахача шера ерриача ферме ме г1ара кхоабаГа Iатгара 2250 килограмм шура яькххаяр. Хlара латтача дояркай опыто хьалхоех укх шера хlара 1аттарага 2500 килограмм а кхы совг1а а шура яккха йиш болгга. Аьмарой г1ара йижарашта дешдаца а г1улакхаца а тlахьех шоай новкъостой цу г1улакха.

Шоай деаалах дуиу. Яхийтас.

— Тхо мел зар хьайбаш боахаме болх беш ва. Ханас ше мел йоакхача ден ферме болх баьб доярка, скотница йолаш, iвьей лелаюш. Са йоккхагlйолча эцца йа ца, ший дийтта шу дальча ферме болх бе яхар. Цунга хьежжа со а яхар, из болх беза а бенна. Сел тlехьагlа доярка хилар са зlамагlа Фатима йиш. Есенина Хлара 1аттагара дийнахь буса 12 килограмм шура йоакку аз.

Болх безаш хилар керттера дар да. Шоашта тlадилар духха ергнга кхоачашдарах цlй хьай Ахмарова1ара йижарий. Цудухьа дукха беза уж, сий в ду цар.

Шоашта тlабнача совг1атех дудца пийчеча ваина бlаранех жар мехкарий. Йоккхагlйола Бушу тlоаргача тlаяхар. Шортта, мотlар хьал-а айдаь цхьа цlоь сийлен грамоташ истола тlа Іотlахьхар по, перца цхьаьна дар зlаг1а тlудаьз. Цу чу йоахкар орденашн медалашн — Яхийтий. Ленина орден. Мархlй «За трудовую доблесть», «За освоение целины», яа медалаш, йоккхагlйола шин йиший Ленински юбилейн медалаш.

Зlамагlа йола Есита йиет ца чулаш бlараьхьеи.

Цун вахар хьалха да. Ший йижарий санна дика дlайолеяьнай из. Да-м цун а да совг1ат — дог дика долаш хьарах хьайбаш леладелашкара барклалаш.

А. КУИМОВ.

ЗАПОЛЯРЬЕРЧА ДОАЗОН Т1А

1918 шера 28 мае Хьалха Комиссарий Совето кIал яздаь В. И. Ленина куг а долаш «Доазон т1а ха оттадарах» дола декрет т1аийнар. Цу хана денз из дlа хlара шера доазонхочун Ди санна белгалдоахаш йа.

Советски паччаьхьаьжеп доазуя бо эзар совг1а километр да. Из лорадеш фе латт советски доазонхой.

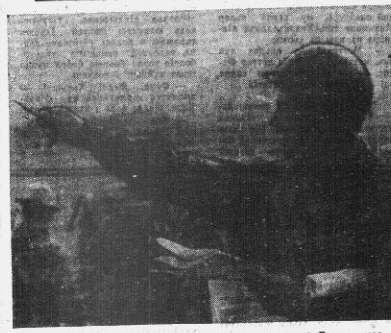

Цlе йолаш хьайоаг1ача ухх 40 совг1а шера Ф. Э. Дзержинске цlерагlча Алма-Атински лакхерча техка Iийнаяаш вай Даьхеи мостстагlашца дьяча т1емашка. Ткъаь пхиъ майрача доазонхочоа-дзержинца Советски Союза Турпала цlи енна.

СУРТА Т1А: гонахьара мотт.ига сурт Iомадеш ба сержант В. Медведоки — (вардехьа) курсант В. Сальчуки.

С. Металина сурт.

ТАСС фотохроника.

ХАННАХЬА ХИЙ ДИЛЛАР— ДИКАЧА ХЬУВКЪАМА ЛАРД

Моллагlа агротехнически прием санна, дакъа хьувкъам яхебара хий диллар дика хул, из болх хиннахьеи боарамагlа хий дуллаш яьлабокхаяте.

Гроозненски опытно-мелиоративни станце яьча опыташа хьалхоех цхьай гектара т1а юкъера лаьрхlача 40—50 центнер яlа кхедара 4000—6000 кубометр хий йиилга, хlаьта яхина эгтара дукхагlа хьувкъам яхебе йиш йолаш да, пагахьа санна кIпи фай бина болабеначча ассз на хоумъьалла лаьтта цхьа метр кIоарга кха влагоемкостагlа 80 процент т1одлаз йолаш хуле. Цу боарамагlа лаьтта т1ахьа хилийтара- вегетационни хьисапе цюзза-хоззза хий дидла деза. Из г1улакх хаппаьхьа дикеи яхоачашдара байбаьпа е хий дуъ-заргдолаш лерттiа яlашт1ехьбаккха беза хий дуддарий болх. Хlаьта долаш дар фуд?

Хьзшарьа бай масала Шелковской районе «Черлаенский» совхоз. Дlалахача йожъаьл лаьттача шера яхапка хий диллара болх лерттiа яlашт1ехьбаьккха хилар баььам долаш хlара гектара т1ара юкъера лаьрхlача 32,2 центнер яlа чудера ца боляяме хий дуллача яхапкара. Цхьабакъа ухх шера хий дуллача яхапта ду бизза пайда эц.

Цунна тоштал ду яхапка хий дехкарий толамаш. Масала, хий дехкача яхапка 220 гектара т1а дlайдйяча кIиеи 122 гектара т1а йийнаяь муьлш шоззз-шоззза вегетационни хий диллаз. Хlаиз пу культуташта яхоазлаг1а хий дуллаш ба колхозхой, 18 май т1ахозатун 23 гектар муьхха хий диллаа бьаьнабар уж.

Колхозе хий дуллаш болча болхлоцца юкъе къаьстта хьаьлаа болх бу И. Кручкова, Н. Демченкос, С. Якубова, А. Асуева, В. Нестеренкос, Й. Рудиева.

Дlалахаяа шера гурахь дийнаеа яlата дика яьувькъам чуберга «Красное знамя» колхоза яхап леладеваш, 482 гектарах хlараена т1ера 30,3 центнер. Из социалистически декларг1а чумаийрlачул духха1га хилар. Цхьабакъа колхоза, гурахь йийна яlаташ долча яхапка, хlапнаьа денначча яlатата хьежача, ц1 яхапкара хlара гектара т1ара шеко доапш кезнаг1а дале 35 центнер яlат дарцда ьаьна, ала мегарда.

А. ТОЧИЕВ,
Нохч-Iалг1ай АССР юртбоахама министерства инженер-мелиоратор.

ЛИТЕРАТУРНИ ОАГIУВ

ТIАХЬЕЖАЧА шIмхара вала- а къальетамен нийсю езаш вар батальона командир Махаухн Цчи лакха дегI, вазий волавелар дукха хоза товара. Кхыбола эпсарах санна из тIачувахаш салташта, барт бетташар. Бакъда, зоозал цунна хоменачуна по хьал дар. Волчавалара тIера ахьар, массаза а уйлие хьежар кьонахчалах диззд дола Iьвожа бIаргаш. Массеех кхамах нах бар батальоне, кхоин гурже а вор царца.

Оконашкара эра ца боалийташ дахьккар хьалхара кIвра Фелдехь Махьмадга. — Хьанна хо тIем тIа дахкадеш ас лекие лаьнахалй а. Немцой шиннаш цай а хIа... ойлао салташа».

Фронте латтача тIулахкашка спка дIалъхьар доттагIий. Массадола гора тайзар. Кхъстта спка дIаолийнер Фелд. Шийтар тIавле йийхачь «ш» эпсле цунна бIарахьожар 'моллагIа салте. «Яц» оалашех хьахоза:

— Оалаш! Кисет ца а хьожаш, дIа хьай кийна дерге хьоарчаьн йотхаяс па! дIало, вала а венна юсий а хIи хьа уж...

ДоттагIий юкье бахькача дена сакъвозлаьмеIа а аIаши тIеранIа а хилар бIагьенаре салтий. Фолдес боча бетина аIаниахуьлар уж. Махьмад сатийнагIа вар. тIера венаю кхамаьла. Берзан шIалла ба а баьнар. Цо духкагIча даькъе лардуогIаь ваха дуладечуьа.

...Немций чагтаьх йоккха тоь а кхоссеар, пулемета лоацца очередь а луш сатийна багIбаь оборопе. Фронта лиин дора дика а йора. Цар из шатта фе боацц хоразар бахьан долаш разведке бахараш ший лар яхьаш юхабаккхабар шоззе а, лиина тIа тIех па бовалаш. Со из хала — хьаш шозза метте ле па луш долаш аттача окопа чу тIолла серда а сердаш хьалаIоь болар деш лелар Федя. «Возганаьа хьо, Iохь!» аIаш шIолIа детгар пунга кхалъача салтеш, цо кор тIатеха лоза а вьь.

— Сайна сай когаш тIалузьяча-м кхаьчан со, тIинка хьо аIIаз аха эший соца. — Федяс оалаше гучъаьлае бухар а вийза окопа чу тIолла воагIа Махаурх.

— Мишпа тIулакх? — хьаттар цо. Федяйга а Махьмадага а кхуй а луш.

— Во да-кх! Хьаж хьайогIаш. Валзо аттагIа да хIапа котамаш санна укхаза ваглачулда-м! Кхы мел дагIа деза тха? — аьлар Фейдяс. Безаме зийзаро раьза хинначуьа Махаурге бIаргаш. Ховаллаьл велакхьажар аттар дуч юкъ тIа

— Кхо хет. — аьлар цо, — лоаздаьтта цо кхор тIулаьр доацца. ХIапа укх сахьте цIа тIехьажа хIама дан. Цуа соргIа, гебагIашца лата а хIи шоайа. Хьайта вайна духьалатта немций кIарона тIемахой да.

— Хьанна хан, гебагIашца да-та! — урайккхар Федя. — Малуо цар из., Кайперца-м латарпаро сих минуте.

ДIакхайта пенаша хьалларта кIаьхьа тоь бе з алла воалевар из лестае. Шевола сайте кIаьхьа тебар. ТIехьабаьлар бIаргаш тIа а дахька хьежар из хьалъа мотташ, вожаш аркхаа ухаш белаш.

— Ишта, ишта! КIанг ва! — яхьш латтар Махаурх бIарга нохгIо па тохаш цо хьоно кIара маьже эуьш.

— Ишта Iа топ лестайой нематта ве-м вайбарех сар аутаргаш ваш Iа. — аьлар ишанне Сайгий безабелар. Дитаю волавелар Махьмад а Махаурх а.

— Мегаорда... Хьажа кIаьта тхоссаза немций фу деш ба. Лорадуш хилалаш, лоздадIаргда оаш.

— Баркал, хьа сийлахь лакхалаI! — шIолIа техар Федае.

Махаурх вахар вохх роте.

ДIАЛЪХЧА дийнаьх ареназ йотташ сердал мекхаза малл, сарахьо гIоарад дайна бесезд баьлар. Шийло дар малхбузера доагIа фо. Дукха хь ялале малха лакъа доагIача моаккха, кхаьлар малхбузе. ЙоргIа воагIа дин баьрий санна сихбенача михо, аьккхех кьекха жа Iуд тарлуш михьарьяха лаьIийар моргаьн.

— Гой хьона, — аьлар Федяс Махьмадага, — вайна долча гIона йоагIа морхаш?

— Гу. ДогIах етта а йоагIа шоаш, — жоп делар вокхо, Массеех минут йоалаале кхотвенача морхий фирто кIалъар спгалг. Муух лаьIIелар. Доккхий тIадамаш дега дьлъар лаьтта.

ХАЛА УРХЕ

«ДОТТАГIЕ ЛЕН МАХ»

ЯХАЧА РОМАНА ТIАРА ДАКЪА

ПIЛИЕВ МАХЬМАД-САПИД.

Немций окопаш зуьш, разведчикашка хаттараш деш, сайраяца вена Федяя Махьмади боаз кхоалалушшехьа текхха окопа чура яра а баьнна, немций болчъкъ болабелар.

— Воаж дийшача беса, йист хилар Федя.

— Кхеч, кIрда сенна доах Iа?

— Кхерзиаль, — велакъежар из. ДIогIа хьалделар. ТIехь-тIехьа сихлуш, сихлуш массеех минут йоаллашехь лаьтта тIоадаьдир. ТIа мел дийна барокха тIаюш мо тIаьда дза. ТIеда сега сибдаьлаьар еррига арс, сийдаьжкхаш къаьгар немций окопа йистте латтача пулемета болат а. «Тха-тха-тха» аьнна пулемет яьлар цхьа-ши бIаьчето аьдедель. УрагIЬхьаяр ракет», Хотта баьннача даьттана мамотта петгалгIар Федян Махьмадн. ЦоагIа новкъа эр голитаьар. Текхха баха а баха немций окопа дIа тIа эйттар уж. Шинне а дегаш детталарга маьхха улга кIаларха вралелха санна.

Тоо сега сейдаьлаьар вре. Къаьгар окопа пенах букъ а Iортабаь гора вагIача салтечун яьшка куй. Шалта аьтта бе а елла, вора кулгана хьаькха тIаьда да колдаш чулегайар Махьмада. Немце урайккхар. Ший бIаьха пкъарс тIа ма кхоачча шалта икийтар цунна Махьмада, Федяс тIакхийта баг лаьцар Iимад ца йоаккхийташ.

Ракета урагIьхийтар немцаша. Массеех секунда сийдаьлаьар вре з немций оборонни дIаяр а. Окопо гола а теха дехьавеьвнача цхьаькха а пудемета бIы бар. Хала дар хотта а хий а лолча готта ча окопа уу тIолла тата доацца лела — когаш луьлжар.

— Хоний хьона. Гаиг? — йистлар немцаш немце. — Ма догIа да-кх! Мезаша вавыкха вое хьомшалгIа-м венавацар хьоар? Сан кхоа йист а па кхина. «Хьо наб еп-м ван? Хьожаш хьладаьх, хьай са дохьийтаргда Iа! Цунна уллуз, окопо гола тIа Iаьнна чIор уре бе доалаа Федяя, шалта бе йоала-ла Махьмади. Ший хаттара новкъосто кхы жоп а па дешна, сердал а сердаш хьавовзелар немце. Ког дуьхьа а тесса Федяс из бартал вохийташехь, муьт болча оагIоохьахара шалта бе йоалла бий боляйтье пунна Махьмада. Федяс тоIIань тIарш мо «Ваьла пахашк шийна бага йоллаш, кхераенна бIаргаш тIа а дахька:

— Не упийфай! Я пуду мольшайть, — йоахар немцеч. Массеех метр дезьа па! тIачовхаш хезар. Цу хинна ракета урагIьхитар, пулемета тата а дахьар. Шаьра хьакхоаш окопа чу тIолла дуьжа лужкаш воагIа саг. Сихх кIийке лаьцар цар. Цъаьн юккъ тийра воагIаш хинна. Кхеташе хала дацар из посташа тIахьожаш хилар. Немций меттала массеех дош а аьнна шиъ-кхо тIа цо боаккхашехь Федяе йог духьал тоссар.

—Мма! — аьлар Махьмада Федяйг! Iовдаьлаш! Шо дайна кхо ди далаье дин ма лургдий шойи оаш даьди, — аьлар, цкъа Iохаййа багIаш ицьаьн кIаьнача салтеч, Са бIаргашта гуш, мел дукха кIаьтий байнаб шоаша ховрег!.. Маьур хIанн цар цIи йоаккхаш, уж хьоабеш? Саг ваш!

Йийхе ухар уж. Ишта а немцанта тара волча Федяс дийнаьх а бус а бера Iодиллаьлар немцийн эрсий мIетта кIиккех. Маььлала а Iовдаьлаьр цкъаьлоь деанаш.

Шоай са па кхоаеш немцех лесте а, уллувра салтий тIема а пачхьалкхена а раьза боацлара цъаьра гуш дар доттагIанта. Куьг а йоаккхаш човнаш цIи йоаккхаш салтечо цкъаьр Iувра пачхьхана а, дала а, тIема а.

— Сенна кхувалу цо, аIералла? Iовдаьлаш! Шо дайна кхо ди далаье дин ма лургдий шойи оаш даьди, — аьлар, цкъа Iохаййа багIаш ицьаьн кIаьнача салтеч, Са бIаргашта гуш, мел дукха кIаьтий байнаб шоаша ховрег!.. Маьур хIанн цар цIи йоаккхаш, уж хьоабеш? Саг ваш!

— Кхерзиаль, — велакъежар из. ДIогIа хьалделар. ТIехь-тIехьа сихлуш, сихлуш массеех минут йоаллашехь лаьтта тIоадаьдир. ТIа мел дийна барокха тIаюш мо тIаьда дза. ТIеда сега сибдаьлаьар еррига арс, сийдаьжкхаш къаьгар немций окопа йистте латтача пулемета болат а. «Тха-тха-тха» аьнна пулемет яьлар цхьа-ши бIаьчето аьдедель. УрагIьхияр ракет», Хотта баьннача даьттана мамотта петгалгIар Федян Махьмадн. ЦоагIа новкъа эр голитаьар. Текхха баха а баха немций окопа дIа тIа эйттар уж. Шинне а дегаш детталарга маьхха улга кIаларха вралелха санна.

— Воаж дийшача беса, йист хилар Федя.

— Кхеч, кIрда сенна доах Iа?